

УДК347.133(477)

Павліш Павел Васильовичздобувач кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ НАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ

Постановка проблеми. З активним розвитком ринкових відносин та демократизацією українського суспільства надання юридичних послуг стає все актуальнішим. Закономірною реакцією на таку потребу стало різке збільшення кількості суб'єктів надання правових послуг.

Позитивною рисою Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) є наявність положень про договірну свободу, а також загальних положень про послуги. Проте чинне цивільне законодавство не містить правової моделі для регулювання відносин щодо надання юридичних послуг з урахуванням їх відмінних особливостей.

Життя кожної успішної людини неможливе без звернення за допомогою до юристів. Цивілізовані способи ведення бізнесу передбачають необхідність професійного юридичного супроводу кожного етапу господарської діяльності. Тому юридичні особи і фізичні особи, з метою захисту своїх прав та інтересів, все частіше стали звертатися за допомогою до компаній, які надають юридичні послуги на професійній основі.

При виборі компанії, яка буде надавати юридичні послуги, в першу чергу, необхідно зіставити якість, строки надання та вартості таких юридичних послуг.

Оцінюючи сучасний стан концептуальних розробок в цій сфері, потрібно визнати, перш за все, цінність наукових ідей вчених-цивілістів про природу послуги як об'єкта цивільних прав, а також договірних правовідносин з приводу надання послуг, зокрема, юридичних послуг. Також існує значна кількість робіт щодо окремих видів договірних зобов'язань з приводу надання деяких юридичних послуг. Проте у вітчизняній правовій літературі не має ґрунтовних наукових праць з висвітлення особливостей договорів про надання та припинення юридичних послуг, оскільки на системному рівні проблема ця раніше не досліджувалась.

Стан дослідження теми. Сформульовані в науковій статті результати дослідження ґрунтуються на працях українських і російських вчених-юристів ра-

дянського і сучасного періодів в галузі цивільного права: О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця, А.С. Довгерта, Я.М. Шевченко, С.М. Бервено, В.А. Васильєвої, Р.А. Майданика, Р.Ю. Ханік-Посполітак, Ч.Н. Азімова, М.М. Сібільова, Є.О. Харитонова, Н.О. Саніахметової, Г.А. Осетинської, М.В. Кротова, В.Г. Олюхи, К.А. Карчевського, О.С. Іюффе, Д.І. Мейера, М.І. Брагінського, В.В. Вітрянського, О.М. Щуковської, С.Н. Братуся, А.Ю. Кабалкіна, Е.Д. Шешеніна, С.С. Шевчук, В.А. Ойгензіхта, О.А. Красавчікова, Ю.К. Толстого, М.В. Гордона, Є.А. Суханова. та інших дослідників права власності.

Мета статті. Метою статті є науковий аналіз визначення поняття припинення договору надання юридичних послуг, аналіз чинного законодавства України, теоретичних та практичних проблем, що виникають у цій сфері.

Викладення основного матеріалу. Перед тим, як перейти до визначення юридичних послуг та припинення договору надання юридичних послуг, необхідно розібратися з поняттям послуги як такої. Найбільш зрозумілим і розкриває всю сутність послуги є визначення, згідно якого послуга – це дія, що приносить користь іншому. Погодимось з думкою професора права М.І.Брагінського, в даному випадку, все зводиться до двох пов'язаних між собою елементів: мети, якої послуга служить («допомога», «користь»), і засобів досягнення цієї мети (здійснення тим, хто надає послугу, дії)[7, с. 245]. Юридичні послуги в повній мірі містять в собі ці два елементи. Можна навіть сказати більше: допомога і користь є характерною ознакою якості надання юридичних послуг.

Підставами для припинення договору надання юридичних послуг є угода сторін, істотне порушення договору або інші обставини, передбачені законом чи договором. Припинити або змінити можна тільки такий договір, який визнається дійсним.

Основним способом припинення договору є його розірвання або зміна за угодою сторін (ст. 907 ЦК України). Проте законом або договором ця можливість може бути обмежена. Наприклад, якщо

угоди з питання про зменшення обсягу поставки, це означає, що зміна договору призвела до часткового припинення зобов'язань.

Момент, з якого зобов'язання вважаються зміненими або припиненими, залежить від того, як здійснено зміну або розірвання договору:

- за угодою сторін;
- за рішенням суду на вимогу однієї із сторін;
- внаслідок односторонньої відмови від виконання договору у випадках, передбачених законом або договором.

У першому випадку виниклі з договору зобов'язання вважаються зміненими або припиненими з моменту укладення угоди сторін про зміну або розірвання договору. У свою чергу, цей момент повинен визначитися за правилами, встановленими відносно моменту укладення договору (ст. 640 ЦК України). Дане положення носить диспозитивний характер: з угоди сторін або характеру зміни договору може впливати інше (наприклад, в самій угоді сторін про розірвання договору може бути вказана дата, з якої зобов'язання сторін визнаються припиненими). Сторони можуть досягти угоди про зміну договору поставки щодо наступних або попередніх періодів поставки. Очевидно, що в даному випадку зобов'язання не можуть вважатися зміненими з моменту укладення подібної угоди. У випадку, коли зміна або розірвання договору проводиться за рішенням суду, діє імперативне правило про те, що зобов'язання вважаються зміненими або припиненими з моменту вступу рішення в законну силу.

Якщо договір був розірваний або змінений внаслідок відмови однієї із сторін від договору (від виконання договору), зобов'язання, що виникли з такого договору, вважаються припиненими або зміненими з моменту отримання контрагентом повідомлення про відмову від договору (від виконання договору). Що стосується долі виконаного за договором (переданого майна, виконаної роботи, наданої послуги тощо), то сторони позбавлені права вимагати повернення того, що ними було виконано до зміни або розірвання договору (ч. 4 ст. 653 ЦК України). Дана норма носить диспозитивний характер – законом або угодою сторін доля виконаного за зобов'язаннями може бути вирішена по-іншому. Розірвання або зміна договору може супроводжуватися пред'явленням однією із сторін іншій стороні вимоги про відшкодування завданних цим збитків. Однак задоволення судом такої вимоги можливо лише у разі, коли підставою для розірвання або зміни договору послужило істотне порушення цією стороною (відповідачем) умов договору (ст. 651 ЦК України).

Особливий випадок являє собою розірвання або зміна договору у зв'язку з істотною зміною обставин (ст. 651 ЦК України).

Стаття 651 ЦК України закріплює право замовника та виконавця на відмову від виконання договору і умови, при яких він допускається. Її правила застосовуються, коли відмова від виконання договору не пов'язана з порушенням сторонами зобов'язань за нього [9, с. 119].

Хоча в статті 651 ЦК України не йдеться про час, протягом якого сторони можуть відмовитися від виконання договору, видається, що відмова можлива в будь-який час до початку надання послуги (наприклад, відмова від попередньо замовленого номера в готелі, столика в ресторані, міжнародної або міжміської телефонної розмови тощо), так і в будь-який час її надання до завершення (наприклад, виїзд з номера готелю до настання строку, на який він знятий, припинення міжміської телефонної розмови раніше часу, який був визначений при замовленні в якості тривалості розмови).

Відповідно до ч. 3 ст. 651, ст. 935 ЦК України відмова замовника допускається за умови відшкодування виконавцю фактично понесених ним витрат. Таким чином, підлягають відшкодуванню збитки не в повному обсязі, а тільки реальний збиток у певній частині.

При цьому необхідно враховувати, що відмова замовника від виконання договору може відбуватися як до початку надання послуги, так і в процесі її надання. При відмові від виконання договору до початку надання послуги замовник зобов'язаний відшкодувати виконавцеві його фактичні витрати, понесені в цілях виконання договору до моменту відмови. У разі відмови від виконання договору в процесі надання послуги замовник відшкодовує виконавцю його фактичні витрати, які він поніс до цього моменту з метою виконання тієї частини договору, від якої замовник відмовився. Та ж частина послуги, якою замовник скористався, повинна оплачуватися їм за правилами ст. 903 ЦК України, якщо послуга надавалася особою, яка здійснює підприємницьку діяльність, громадянину для задоволення його побутових та інших особистих потреб, і за правилами ст. 906 ЦК України – для всіх інших послуг. Слід зазначити, що положення ст. 906 ЦК України про відшкодування підряднику збитків в межах різниці між ціною, визначеною за всю роботу, і частиною ціни, виплаченої за виконану роботу, до надання юридичних послуг застосовуватися не повинна, оскільки суперечить принципу відшкодування збитків в обмеженому розмірі, закріпленому ч. 1 ст. 906 ЦК України.

Висновки. Відмова виконавця від виконання договору платного надання послуг допускається за умови повного відшкодування замовникові збитків. Стаття 906 ЦК України не містить винятків із цього правила. Однак, застосування цього правила до договорів надання юридичних послуг видається

